

ГЕНДЕРНІ УЯВЛЕННЯ ПРО ЧОЛОВІКА ТА ЖІНКУ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

У роботі досліджено особливості гендерних відносин у поєднанні біологічних та соціальних чинників. Проаналізовано вплив природних характеристик і соціокультурного середовища на формування рівних прав і можливостей жінок і чоловіків у сучасному суспільстві. Розкрито актуальні аспекти гендерної рівності та проблеми дискримінації за статевою ознакою.

Ключові слова: чоловік, жінка, суспільство, наука, політика, гендерна рівність, гендерна дискримінація.

Abstract

The work examines the specifics of gender relations through the combination of biological and social factors. The influence of natural characteristics and socio-cultural environment on the formation of equal rights and opportunities for women and men in modern society is analyzed. Current issues of gender equality and gender-based discrimination are highlighted.

Keywords: man, woman, society, science, politics, gender equality, gender discrimination.

Вступ

Гендерна рівність означає забезпечення рівних прав і можливостей для жінок та чоловіків у всіх сферах суспільного життя: політичній, економічній, соціальній і культурній. Вона передбачає рівний доступ до освіти, працевлаштування, участі в управлінні державою та справедливу оплату праці незалежно від статі.

У традиційних суспільствах гендерні ролі формувалися в межах патріархальної системи, що закріплювала за жінками переважно неоплачувану працю (ведення домашнього господарства, догляд за дітьми та літніми людьми), тоді як чоловіки мали ширший доступ до влади й ресурсів. Такий розподіл сприяв формуванню стійкої гендерної нерівності та відтворенню соціальних стереотипів у сфері освіти, праці та політичної участі [1].

Результати дослідження

Дискримінація за ознакою статі є комплексною проблемою сучасного українського суспільства. Вона проявляється не лише у статистичних показниках, але й у повсякденному житті, соціальних практиках та професійній діяльності. Зокрема, жінки виконують значну частину неоплачуваної домашньої праці: догляд за дітьми, літніми та хворими членами сім'ї, приготування їжі, прибирання, організацію побуту та соціальних зобов'язань. Дослідження показують, що жінки в середньому витрачають близько 70% свого часу на домашню роботу, поєднуючи її з оплачуваною працею, що створює подвійне навантаження та обмежує їхні можливості для кар'єрного зростання та участі у суспільно-політичному житті [1].

Визначальний вплив на формування соціальної ролі чоловіка та жінки в суспільстві завжди мали національна культура, традиції, релігійні переконання, сценарій стосунків у батьківській сім'ї тощо. Традиційно в українському суспільстві саме на жіноцтво покладалося домашнє господарство, догляд та виховання дітей, а чоловікові відводилася роль здобувача життєвих ресурсів [2].

Нерівність проявляється і в економічній сфері. Середня заробітна плата жінок в Україні на 20–25% менша, ніж у чоловіків, навіть при однаковій кваліфікації та професійних навичках. Це явище спостерігається у всіх галузях — від державного управління та бізнесу до науки й освіти. Жінки часто отримують нижчі посади і рідше обіймають керівні ролі, навіть якщо мають відповідну освіту та досвід. Така ситуація підтримується як структурними бар'єрами, так і соціальними стереотипами про «природну роль жінки», що обмежує її доступ до ресурсів і прийняття рішень [2, 3].

У сфері освіти та охорони здоров'я жінки становлять більшість персоналу. Наприклад, понад 80% працівників дошкільних та шкільних установ — жінки, проте їхня представленість на керівних посадах у цих сферах не перевищує 25%. Аналогічна ситуація спостерігається у бізнесі: лише близько 20% топ-менеджерів — жінки, тоді як чоловіки домінують на керівних позиціях [4]. Подібні нерівності обмежують можливості жінок впливати на розвиток суспільства, приймати стратегічні рішення та брати участь у формуванні політики.

Гендерна нерівність стосується й чоловіків. Традиційне виховання заохочує агресивність, ризикову поведінку та нехтування власним здоров'ям. Чоловіки рідше звертаються до лікарів і психологів, що призводить до вищого рівня травматизму та скорочує середню тривалість життя майже на 12 років порівняно з жінками. Соціальні очікування змушують чоловіків постійно демонструвати силу, стійкість і здатність забезпечувати родину, що підвищує психологічний тиск і ускладнює адаптацію до стресових ситуацій [5].

Особливо гостро дисбаланс проявляється у сімейних стосунках. Чоловіки рідше залучаються до виховання дітей, особливо після розлучення, коли опіка зазвичай залишається за матір'ю. Це не лише впливає на емоційні зв'язки з дітьми, але й підтримує стереотипну роль чоловіка як «годувальника» і «відповідального за матеріальний добробут», обмежуючи його участь у домашніх обов'язках [6].

Соціальні, економічні та політичні наслідки гендерної нерівності значні. Вона підтримує стереотипи про «чоловіка-годувальника» та «жінку-доглядальницю», обмежує доступ жінок до управлінських посад, державних структур та бізнесу, а чоловіків — до емоційної підтримки і соціальної допомоги. В результаті суспільство втрачає потенціал, оскільки половина населення (жінки) недооцінена і обмежена у своїй участі в розвитку держави, а чоловіки не мають рівних можливостей для гармонійного поєднання професійного й сімейного життя [7].

Досвід європейських країн свідчить, що збалансоване представництво чоловіків і жінок у політиці та бізнесі сприяє кращим соціальним результатам: ефективнішому вирішенню проблем освіти та охорони здоров'я, покращенню екологічних ініціатив, зниженню рівня насильства та дискримінації [8]. Подолання гендерної нерівності потребує комплексних заходів: зміни соціальних стереотипів, рівного доступу до освіти та кар'єрних можливостей, розвитку інфраструктури для поєднання сімейного та професійного життя, забезпечення підтримки батьків у догляді за дітьми, а також активної участі обох статей у політичному та економічному житті [9, 10].

Таким чином, гендерна нерівність в Україні охоплює економічну, соціальну, культурну та психологічну сфери життя.

Вона проявляється у зарплатній дискримінації, нерівномірному представленні у владі та бізнесі, непропорційному домашньому навантаженні, обмеженому доступі до освіти та професійного розвитку, а також у стереотипах щодо ролей чоловіків і жінок. Подолання цих проблем є ключовою умовою побудови демократичного, справедливого та сталого суспільства, здатного інтегруватися в європейський простір та забезпечити рівні можливості для всіх громадян [11].

Висновки

Гендерна нерівність в Україні проявляється в економічній, соціальній та культурній сферах: жінки виконують більшість домашньої та неоплачуваної праці, отримують нижчу зарплату та рідше обіймають керівні посади, а чоловіки стикаються з ризиками через традиційні стереотипи поведінки та обмежений доступ до емоційної підтримки.

Подолання цих проблем потребує комплексних заходів: зміни соціальних стереотипів, рівного доступу до освіти та кар'єри, підтримки сімей і активної участі обох статей у політичному та економічному житті. Лише за умови рівних прав і можливостей чоловіків та жінок можна створити справедливе та стабільне суспільство.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Державна служба статистики України. Гендерні показники праці та сімейного життя 2022 [Текст]. – Київ : ДССУ, 2022. – Розділ 3 «Гендерні показники праці», таблиці 3.1–3.5. – Режим доступу: <https://ukrstat.gov.ua/>
2. Слободянюк А. В. Оцінка ролі чоловіка та жінки в сучасному суспільстві [Текст] / А. В. Слободянюк // Габітус. – 2019. – № 8. – С. 51-55. – Режим доступу: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/24667>
3. Gender Inequality in the System of Social and Labor Relations: Problems and Prospects for Overcoming [Текст] / – С. 7–15. – Режим доступу: <https://ojs.dse.org.ua/index.php/dse/article/view/120>
4. Legal Support for Gender Equality in the Workplace: Ukraine's European Integration Progress [Текст] / – С. 2–12. – Режим доступу: <https://appj.wunu.edu.ua/index.php/apl/article/view/2033>

5. State of Men's Health in Ukraine: Sociocultural and Behavioral Factors [Текст] / – С. 5–12. – Режим доступу: https://journals.uran.ua/sr_edu/article/view/303271
6. Забезпечення гендерної рівності – шлях до сталого розвитку [Текст] / – С. 14–22. – Режим доступу: <https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/330938>
7. European Institute for Gender Equality (EIGE). Gender Equality Index 2022: Ukraine Overview [Електронний ресурс] / – Розділи «Education», «Work», «Power». – Режим доступу: <https://eige.europa.eu/gender-statistics/gender-equality-index>
8. Слободянюк А. В. Сучасна жінка: соціально-психологічний портрет [Електронний ресурс] / А. В. Слободянюк, К. С. Філатова // Матеріали XLV Науково-технічної конференції ВНТУ, Вінниця, 23-24 березня 2016 р. - Електрон. текст. дані. - 2016. - Режим доступу : <http://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2016/paper/view/1004>.
9. Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок [Офіційний документ ООН]. – Статті 1–5. – Режим доступу: <https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/econvention.htm>
10. Gender Equality Indicators in Ukraine: Impact Analysis of Gender Initiatives [Текст] / – С. 8–18. – Режим доступу: <https://su-journal.com.ua/index.php/journal/article/view/466>
11. OECD. Closing the Gender Gap in Ukraine: Policy Report, 2021 [Текст]. – С. 15–30. – Режим доступу: <https://www.oecd.org/gender/closing-the-gender-gap-in-ukraine.pdf>

Слободянюк Анатолій Володимирович — кандидат соціологічних наук, доцент кафедри суспільно-політичних наук, науковий керівник лабораторії соціологічних досліджень Вінницького національного технічного університету, e-mail: slobodyanyuk@vntu.edu.ua

Магдєвич Анастасія Анатоліївна — студентка групи ІМР-25Б, факультет менеджменту та інформаційної безпеки, Вінницький національний технічний університет, e-mail: anastasiyamagdevic@gmail.com

Slobodyanyuk Anatoliy Volodymyrovych— PhD Sociology, assistant professor of the department of social and political sciences, head of the laboratory of sociological researches Vinnitsa National Technical University, Vinnitsa, e-mail: slobodyanyuk@vntu.edu.ua

Magdevych Anastasia Anatoliivna— student of group ІМР-25B, Faculty of Management and Information Security, Vinnitsa National Technical University, e-mail: anastasiyamagdevic@gmail.com